

מערך למנחה – מעגלי לימוד

["בן סורר ומורה" – קבלה ללא תנאי?! כניסה לתהליך הדממ"ה]

רקע ויעדים:

בירור אישי וקבוצתי לגבי גבולות הגזרה של 'הקבלה ללא תנאי'.

סוגיית בן סורר ומורה הוגדרה ע"י חכמי ישראל כ"לא היה ולא נברא – אלא דרוש וקבל שכר" – משמעות הדבר היא כי בעצם לא קיים בן שהוריו צריכים לסקול, אבל לנו כאנשי חינוך, יש בכל זאת מה ללמוד מהסוגיה. ננסה יחד למפות מיהו החניך שממנו קהילת החינוך נאלצת להיפרד ויותר חשוב מי הם כלל החניכים שאיתם אנחנו נתמודד ועבורם נייצר הזדמנויות רבות ככל האפשר לתיקון הלב.

- מטרות:

- להציף את השאלה בדבר 'קבלה ללא תנאי' – מהם גבולות הגזרה של הקהילה שלנו בכל הקשור להתנהגויות קצה. מהי הדרך הארוכה עד שנחליט כי זהו קו אדום.
- מה השלבים עד לתהליך שנפרדים מהחניך?
- חשיפה לתהליך הדממה- טיפול משמעותי כחלק מתיקון אחרי קלקול.
- התמקדות ופענוח של שלב הדממה- פסק הזמן כחלק מתהליך הדממ"ה.

- סוגיות מרכזיות לבית מדרש: (סביב אלו שאלות רצינו להפך איזונים...)

- מיהו 'הבן הסורר ומורה' (מטפורית) – מה אמות המידה שעל-פיהן הוא נקבע ככזה?
- מטרת הענישה של הבן הסורר ומורה.
- מה נדרש מאיתנו המבוגרים אל מול התנהגויות סוררות?

- שדות חינוכיים שניתן לקדם באמצעות בית המדרש:

- תיקון הלב – בין גבולות וקבלה.
- ייצוגים אמיתיים של שלמות הורית.
- דיאלוג – סגנון, תוכן ואיכות הדיאלוג בין המחנכים ועם התלמיד.

מתווה (הצעה):

פתיחה

אנחנו ממשיכים לעסוק בתהליך של תיקון הלב – דיברנו על כך שתהליך של תיקון הלב נע בין שני צירים, עמודי תווך שהם גבולות וקבלה, עסקנו בזהות המחנך בהקשר זה, על הגבולות והמסגרת של בית הספר ונמשיך לדון בטיפול מול הפרות סדר- איך לראות בהפרת סדר כהזדמנות לרווח ("מהפסד לרווח") ואיך בטיפול מעלים את החניך בשיפוט המוסרי שלו- 3 רמות מוסר- קמ"ח (קדושה, מוסר, חוק).

שני מימדים של תיקון:

1. **תיקון רציף**- רוצים שהחניך יצמח והבסיס לכך הוא שיהיה לו חוסן רגשי וחוויות הצלחה שיוכל להתפתח מהן. מכאן החשיבות של זיהוי ותיווך חוזקות. אם מקבילים את זה לעולם הרפואה, תיקון רציף זה רפואה משלימה או רפואה מונעת – היא דואגת לכך שתשמור על אורח חיים בריא – אומרת מה טוב לעשות מחברת אותך לדברים שטובים עבורך ומחזקת אותם- כדי להימנע מחולי.

2. **"תיקון אחרי קלקול"** - במקביל לתיקון הרציף יש את התהליך של תיקון אחרי קלקול- כשיש נורת אזהרה, כשמשהו לא תקין, נטפל בו, כפתולוגיה.

שניהם חשובים באותה מידה ועל שניהם חשוב לשמור.

אחד המשפטים שמלווים אותנו בתפיסת חינוך "דרך- כפר" הוא – כל אדם צריך מבוגר אחד שיאמין בו – מתי קורה/ מתי אנחנו מרגישים שמיצינו את כל האופציות והפסקנו להאמין בנער/ה?

לימוד מקור 1: בן סורר ומורה בתנ"ך

נקרא יחד את הפסוקים בתנ"ך על בן סורר ומורה.

- בירור מילים קשות,
- תחושות/מחשבות שעולות לאור הפסוקים.
- מי הבן סורר ומורה בבית ספר- מה הקריטריונים עבורנו להגיד על תלמיד – הוא הבעיה ולא המעשה שלו?
- מה הגבולות שנחצו שבעקבותיהם נגיד זה קו אדום- שאין מה לעשות איתו יותר?
- מדוע מחמירים בעונשו?
- לטובת מי מחמירים בעונשו, לטובתו או לטובת הכלל? כשאני מעניש על מי אני חושב על פי רוב על החניך או על הקבוצה?
- מי מכריז על חניך כ"בן סורר ומורה"- איזה הסכמה נדרשת כדי שנקבע כי אותו חניך הוא בן סורר ומורה? כמה אנשים שיגידו? כמה פעמים? השפעה? מה קובע?

לימוד מקור 2: הרב אנגלמן כותב על בסיס טקסט מהמשנה על מקומם של הוריו/ מוריו (קטע מתוך הסיפור)

- העשרה חשובה למנחה: <http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/shmaatin/ushpez2.htm>
- אלו היבטים עולים מהטקסט?
- למה בודקים את ההורים ולא את הילד?
- מה דעתכם על הדגש של: 'לא אלמין', 'לא סומין', 'לא חרשים'... למה זה קשור? למה זה חשוב?
- ראו: <http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/shmaatin/ushpez2.htm>
- למה לא מספיק להגיד – בן סורר ומורה?
- מה עניין ההתראה? ולמה יש עניין של דווקא 3 התראות?
- כמה שלבים צריך לעבור לפני?

לא היה ולא עתיד להיות אלא דרוש וקבל שכר:

- לסיכום חלק זה - צריך לציין שעל-פי פרשנים רבים – מציאות של בן סורר ומורה אף פעם לא היתה וגם לא עתידה להיות אלא כתוב "דרוש וקבל שכר".
- למה לדעתכם בכל זאת מביאים את הסיפור הזה? איך הדין הזה יכול להיות רלוונטי עבורנו?

מעבר לחלק הבא:

- **אי אפשר לעשות תהליך וטיפול משמעותי על כל אירוע ועל כל דבר**, ואנחנו לא סוקלים תלמידים... אז השאלה היא בעצם: **מה כן אפשר לעשות?**
- התורה החינוכית של דרך כפר מביאה הצעה לטיפול בהפרות סדר שנקרא "תהליך הדממה".
- **על מה כן עושים תהליך של טיפול משמעותי – עם מי נכנס לתהליך כזה של תיקון והצמחה – ברור שלא על כל דבר...** (מתאים להפרת סדר חריגה או הפרת סדר שמתרחשת פעם אחר פעם).
- **מעבר על תהליך הדממה** – מדובר בתהליך מובנה ומורכב שא"א ללמוד על רגל אחת. זוהי רק הכרות ולימוד לעומק יערך בהמשך.
- היום נפענח יחד את החלק הראשון – שלב שהוא לכאורה הכי פחות אינטואיטיבי לקצב ולהתרחשויות בשדה החינוכי במצב שבו העסק "בוער" – **פסק זמן** – הבחירה לא לעשות ולא להגיב מהבטן.

שלב ב: "עכשיו הזמן לקחת פסק זמן" שלמה יידוב

מטרת החלק הוא לדבר על מה יכול לתת פסק הזמן עבור התלמיד והמחנך ומה יהפוך פסק זמן למוצלח/ מיטבי.

קריאת השיר "עכשיו הזמן" של שלמה יידוב – השיר מדבר על המשמעות של פסק זמן

- מה יכול לתת פסק הזמן פעם אחת לחניך (מה יכול לתת להם) ופעם שנייה לנו?
- (אם יש זמן אפשר להזכיר את השיר של אריק איינשטיין כמה לא רוצים שיהיה בפסק זמן).
- (אם יש זמן מתייחסים לציור- תגידו איך זה קשור... איך נראה המבוגר/ הילד?).
- מה יהפוך פסק זמן למוצלח? איך נראה פסק זמן מיטבי?
- אם הילד יודע שעשה משהו רע.. הוא יבין את זה.. אם לא ברור לו שעשה – לא יקרה משהו.
- הבהרת ציפיות- מה רוצים שיקרה בזמן הזה?
- איך דואגים שזה לא ישמע כאיום? - גרגוריוס- הראה לו באוזן...
- מה ההבדל כשאומרים לחניך: "נדבר כשתחזור על מה שהיה משתי נקודות מבט" לעומת: "כשתחזור נטפל בך..." / "צפה פגיעה..."
- קביעה מתי נפגשים – חשוב מאוד להגדיר מועד פגישה.

סבב סיכום המפגש- מחשבה, שאלה, חידוד..

סיכום:

אמירת 'דרך כפר':

אנו מאמינים שקהילה צריכה להתחייב בפני חניכיה כי היא לא תוותר עליהם אך לא תוותר להם. כלומר, הם לא ינטשו על-ידינו ובכך חוויות הנטישה אותן צברו עד כה, הסתיימו (בפרט אם מדובר בקהילות חינוך עם נוער בסיכון). ישנה חשיבות עצומה בידיעה של הילד שהמקום יציב, פתוח ומקבל. יחד עם זאת, ישנה חשיבות לא פחותה בכך שהילד ידע שישנם גבולות ברורים בכדי לאפשר חיי קהילה תקנים ומיטיבים. המחנך צריך למצוא כל הזמן את האיזונים שבתווך בין הצבת גבולות לבין העברת התחושה של 'קבלה ללא תנאי'. אין נוסחא אחידה וכל קהילה צריכה להחליט על גבולות הגזרה, אך עלינו כמחנכים לדעת שעשינו הכל-הכל-הכל בכדי להגיע לכל ילד ולהצליח עימו. לדעת שאנחנו המחנכים היינו מלוכדים, לדעת שאנחנו המחנכים דיברנו, שידלנו, התמסרנו ונקטנו בכל הדרכים האפשריות בכדי לקדמו. דיברנו על השלבים שצריכים לעבור עד להכרזה מטאפורית על תלמיד כ'בן סורר ומורה' ועל האחריות של מחנכים לתהליך הזה. בחלק האחרון דיברנו על עם מי ועל מה נכנסים לתהליך של הדממה"ה. הרחבנו את העיסוק בשלב הראשון בתהליך הדממה"ה: הפסק זמן, תוך הבנת המשמעות שלו לשני הצדדים ואיך דואגים שהזמן הזה יאפשר להתנקות, לבוא ממקום נקי, סקן ורענן. מקום שיאפשר מפגש. מפגש שהחניך והמחנך מצפה לו.